Regiona inkişaf gətirən Azərbaycan-Çin tərəfdaşlığı

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin liderliyi ilə müstəqil dövlətimizin son onilliklərdə qazandığı ən böyük nailiyyətlərdən biri dünyanın əksər aparıcı dövlətləri ilə münasibətlərin daha da möhkəmləndirilərək inkişaf etdirilməsi, qlobal səviyyədə mühüm faydalar yaradan strateji layihələrin uğurla həyata keçirilməsidir. Artıq iqtisadi gücünə, qlobal proseslərə təsir imkanlarına görə dünyanın əsas mərkəzlərindən birinə çevrilmiş Çin Xalq Respublikası ilə münasibətlər bu baxımdan xüsusi önəm kəsb edir.

Ənənəvi dost ölkələr

Çin Xalq Respublikasının sədri Si Cinpinin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə doğum günü münasibətilə ünvanladığı təbrik məktubu ölkəmizlə Çin arasında getdikcə inkişaf edən əlaqələrin parlaq təcəssümüdür. Təbrik məktubunda Si Cinpin Çin və Azərbaycanın ənənəvi dost tərəfdaşlar olduğunu, hazırda bu əlaqələrin sabit inkişaf etdiyini, siyasi qarşılıqlı etimadın daim möhkəmləndiyini, müxtəlif sahələrdə əməkdaşlığın müvəffəqiyyətlə irəlilədiyini xüsusi qeyd edir, Azərbaycan Prezidentinin ikitərəfli münasibətlərin möhkəmləndirilməsi üçün səylərini yüksək qiymətləndirir. 2022-ci ilin sentyabrında Özbəkistanın Səmərqənd şəhərində İlham Əliyevlə yeni dövrdə ikitərəfli münasibətlərin inkişafına dair mühüm razılaşmaların əldə olunduğu uğurlu görüşü yada salan Çin lideri məktubunda öz ölkəsinin Azərbaycanla olan əlaqələrinin inkişafına böyük əhəmiyyət verdiyini, xalqlarımızın rifahı naminə qarşılıqlı dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərini yeni səviyyəyə yüksəltmək üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevlə birgə səyləri davam etdirməyə hazır olduğunu bildirir.

Strateji münasibətlərin möhkəm təməli

Çin Xalq Respublikası ilə münasibətlərin inkişafı hələ müstəqilliyin ilk illərində Azərbaycanın xarici siyasətində əhəmiyyətli yer tutub. Qlobal müstəvidə böyük gücə malik olan, dünya iqtisadiyyatında xüsusi rol oynayan, çox maraqlı və səmərəli inkişaf modeli yaradan Çinlə əlaqələrin inkişafına mühüm önəm verilib. Eyni zamanda böyük güc kimi regionda müəyyən iqtisadi-siyasi maraqları olan, xüsusilə bölgəmizin kommunikasiya potensialına həssas yanaşan Çin də Azərbaycanla münasibətlərin gücləndirilməsinə hər zaman diqqət göstərib. Bu münasibətlərin Azərbaycan və Çin dövlətlərinin milli maraqları çərçivəsində, bərabərhüquqlu əsaslarla qurulması, qarşılıqlı hörmət və dostluq prinsiplərinə əsaslanması ölkəmizdə Çinə rəğbət yaradan amillərdən olub. Ümumən, bu gün dünyada Çinin dostlarının sayının getdikcə artmasında bu amil xüsusi rol oynayır. Rəsmi Pekin bir çox dünya güclərindən fərqli olaraq, ədalətli siyasət aparır, prinsipial məsələlərdə haqqın-ədalətin yanında olur, əməkdaşlıq etdiyi ölkələrə bərabərhüquqlu dost, tərəfdaş kimi yanaşır, münasibətlərdə ikili standartlardan uzaq durur. Bu ölkənin ali rəhbərlərinin sözləri ilə əməlləri üst-üstə düşür. Bütün bunlar qlobal proseslərin iştirakçıları olan, həm öz milli maraqlarının qorunmasına, həm də ümumən dünyamızda sülhün, dayanıqlı inkişafın, insanların rifahının təmin olunmasına çalışan, müharibələr, hərbi qarşıdurmalar istəməyən Azərbaycan kimi ölkələr üçün çox önəmlidir. Ona görə də Azərbaycanda Çinin nüfuzu getdikcə güclənir, ölkələrimiz arasındakı strateji tərəfdaşlıq münasibətləri yüksək dəyərləndirilir.

İki dövlət arasında münasibətlərin inkişafında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rolu müstəsnadır. Ulu Öndərin Çinə səfərləri, ölkənin ali rəhbərliyi ilə keçirdiyi görüşlər, imzalanan sənədlər, qarşılıqlı razılaşmalar çərçivəsində uğurla reallaşdırılan birgə layihələr bu münasibətlərin yeni strateji dövrlərdə də inkişaf etdirilməsi üçün möhkəm təməllər yaradıb. Nəzərə alaq ki, o illər Azərbaycan öz müstəqilliyini hələ yenicə qazanmışdı, dünya bizi o qədər də tanımırdı. Üstəlik, torpaqlarımızı işğal edən Ermənistan xaricdəki havadarlarının dəstəyi ilə Azərbaycanın ətrafında informasiya blokadası yaratmış, bir çox imkanlarımızı məhdudlaşdırmışdı. Belə bir zamanda Çinlə əlaqələrin genişləndirilməsinə doğru atılan addımlar bir tərəfdən Azərbaycanın xarici siyasət xəttinin ilk mühüm nailiyyətləri, digər tərəfdən isə Çinin reallıqlara düzgün strateji baxışının, ikili standartlardan kənar olmasının göstəricisi idi. Azərbaycanın Çinlə münasibətlərin inkişafına xüsusi əhəmiyyət verməsi həmçinin bu ölkənin yaxın illərdə dünyada nə qədər böyük gücə çevriləcəyi, qlobal proseslərə təsir imkanlarının hansı səviyyəyə çatacağı barədə aydın təsəvvürlərdən, daha dəqiq ifadə etsək, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin müdrik strateq, dövlət başçısı kimi uzaqgörənliyindən irəli gəlirdi.

Azərbaycan-Çin əməkdaşlığının gündəliyi indi daha genişdir

Bu gün Prezident İlham Əliyev Ulu Öndərin möhkəm təməllər üzərində formalaşdırdığı Azərbaycan-Çin münasibətlərini daha da inkişaf etdirir. Çin Xalq Respublikasının sədri Si Cinpinin təbrik məktubunda qeyd olunanlar ölkələrimiz arasındakı qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığın hazırda ən yüksək mərhələyə çatdığını və bundan sonra da davamlı inkişaf üçün böyük imkanların olduğunu, həm rəsmi Bakının, həm də rəsmi Pekinin bu imkanlardan effektiv şəkildə yararlandığını göstərir. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev müsahibə və çıxışlarında bu mövzuya toxunaraq hazırda Azərbaycan-Çin əməkdaşlığı üzrə gündəliyin təxminən 30 il əvvəlkindən, yəni müstəqilliyimizin ilk illərində əlaqələrimizin hələ yenicə qurulduğu çağlardan daha geniş olduğunu bildirir.

Sirr deyil ki, tarixin bütün dövrlərində ölkələr arasındakı münasibətlərin inkişafında dövlət rəhbərlərinin şəxsi münasibətləri də mühüm rol oynayıb. Müasir dünyamızda bu amil xüsusilə münasibətlərə böyük təsir göstərir. Eyni dəyərləri paylaşayan, dünyamızın bu günü və gələcəyi ilə bağlı eyni düşüncələri bölüşən liderlər bir-birini daha yaxşı anlaya və məqsədlərini uzlaşdıra bilirlər. Bu gün Azərbaycanla Çin arasında əlaqələrin getdikcə inkişafında iki ölkənin liderlərinin şəxsi münasibətlərinin, onların dünyamızın gələcəyi ilə bağlı uzlaşan xoş məramlarının, regiondakı reallıqlara uyğun strateji baxışlarının təsiri çox böyükdür.

Münasibətlərin hazırki səviyyəsi Azərbaycan-Çin əməkdaşlığında yeni bir inkişaf mərhələsinin başlandığını göstərir, bir çox istiqamətlərdə gələcəyə doğru birgə irəliləmək əzmini ortaya qoyur. Hər iki ölkənin mövqe yaxınlığı, gələcəyə birgə aydın baxışı, mövcud potensialdan sosial-iqtisadi inkişaf, sülh və təhlükəsizlik, insanların rifahı naminə faydalanmaq istəyi regionun siyasi, habelə nəqliyyat marşrutları xəritəsindən duyulur. Beynəlxalq gündəliyə aid təməl məsələlərdə suverenlik, müstəqillik, ərazi bütövlüyü, digərlərinin daxili işlərinə qarışmamaq və s. mövzularda Azərbaycanla Çinin mövqeləri tam üst-üstə düşür. İqtisadi əməkdaşlıq məsələlərində də ölkələrimizin mövqeləri uzlaşır. Hər iki dövlət mövcud geopolitik reallıqlardan istifadə edərək yeni sosial-iqtisadi dəyərlər yaratmağa çalışır. Ölkələrimiz arasında ticarətin həcmi getdikcə genişlənir, bu sahədə mövcud olan böyük potensialdan istifadə üçün ardıcıl addımlar atılır. Yeni strateji nəqliyyat marşrutu layihələri bir tərəfdən Azərbaycanla Çin münasibətlərinin daha da inkişafı, digər tərəfdən də böyük sosial-iqtisadi faydalar, regional təhlükəsizlik, sabitlik, dayanıqlı inkişaf üçün mühüm pespektivlər yaradır. Çinin irəli sürdüyü "Bir kəmər, bir yol" ideyası bu strateji layihələr arasında xüsusi yer tutur.

"Bir kəmər, bir yol" və qarşıya qoyulmuş məqsəd

Məlumat üçün bildirək ki, "Bir kəmər, bir yol" Çin hökumətinin 2013-cü ildə 70-ə yaxın ölkəyə və beynəlxalq təşkilata sərmayə yatırmaq məqsədilə qəbul etdiyi qlobal infrastruktur inkişaf layihəsidir. Layihə Çinin xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən sayılır. Belə bir təşəbbüs ilk dəfə 2013-cü ilin sentyabrında Qazaxıstanda "İpək Yolu İqtisadi Kəməri" adı ilə elan olunmuş, sonrakı dövrlərdə isə layihə "Bir kəmər, bir yol" kimi tanınmağa başlamışdır. Strategiya iki əsas inkişaf istiqamətini özündə birləşdirir. Bunlardan biri "İpək Yolu İqtisadi Kəməri"dir. Bu, Çinin Qərb bölgələrindən başlayıb Mərkəzi Asiyadan keçən məşhur tarixi ticarət yolları boyunca davam etməli olan avtomobil və dəmir yolu nəqliyyatı yollarını nəzərdə tutur. Strategiyanın digər istiqaməti isə "Dəniz İpək Yolu" layihəsidir. Bu istiqamət Hind və Sakit okeanları üzərindən Cənub-Şərqi Asiyadan Cənubi Asiyaya, Yaxın Şərqə və Afrikaya gedən dəniz yollarını əhatə edir. Belə bir qlobal ideyanın reallaşması malların Şərqdən Qərbə və əks istiqamətə güzəştli şərtlərlə birbaşa daşınması üçün ticarət dəhlizi yaratmış olacaq. Layihə çox böyük miqyasda infrastrukturu, o cümlədən gəmilər üçün limanları, hava limanlarını, binaları, dəmir yollarını, avtomobil yollarını, su bəndlərini, elektrik stansiyalarını, tunelləri, logistika mərkəzlərini və s. əhatə edir.

Azərbaycan "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünə Qafqaz regionunda dəstək verən, özü də bu dəstəyi hazır mükəmməl infrastrukturla reallaşdıran ilk ölkədir. Prezident İlham Əliyevin hələ 2015-ci ilin dekabrında Çinə rəsmi səfəri çərçivəsində "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Çin Xalq Respublikası Hökuməti arasında İpək Yolu İqtisadi Kəmərinin yaradılmasının birgə təşviqinə dair Anlaşma Memorandumu" imzalanıb. 2019-cu il yanvarın 22-də isə Davosda Dünya İqtisadi Forumu çərçivəsində "Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünün inkişaf etdirilməsi: Çinin trilyon dollarlıq baxışı" mövzusunda sessiya keçirilib. Tədbirdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva da iştirak ediblər. Azərbaycan ötən onilliklər ərzində yaratdığı zəngin infrastrukturla "Bir kəmər, bir yol" strategiyasının həyata keçirilməsində logistika mərkəzi, qovşaq və körpü kimi çox mühüm tarixi missiya yerinə yetirir. Hazırda Çinin təşəbbüsü ilə Orta dəhlizin dəmir yolunun inkişaf etdirilməsi layihəsi, bir qədər də dəqiqləşdirsək, Çin-Qırğızıstan-Özbəkistan arasında dəmir yolu bağlantısının yaradılması işi uğurla icra edilməkdədir. Bu, çox vacib əlavə təchizat marşrutudur, Azərbaycan və ümumən bölgəmiz üçün önəmli məqamsa budur ki, həmin layihə də Xəzər dənizi vasitəsilə Azərbaycana istiqamətlənib.

"Bir kəmər, bir yol" təşəbbüsünün rəsmi Pekin üçün əhəmiyyəti o qədər böyükdür ki, hətta 2017-ci ildə bu təşəbbüs Çin Xalq Respublikasının Konstitusiyasına daxil edilib. Çin hökuməti bu təşəbbüsü "regional əlaqələri gücləndirmək və daha parlaq bir gələcəyi əhatə etmək üçün bir cəhd" adlandırır. Layihənin tam reallaşması üçün qarşıya qoyulmuş hədəf 2049-cu ildir. Bu tarix təsadüfi deyil. Həmin il Çin Xalq Respublikasının əsasının qoyulmasının 100 ili tamam olur və rəsmi Pekin həmin əlamətdar tarixi bu meqalayihənin reallaşması ilə qeyd etmək niyyətindədir.

Çinlə səmərəli əməkdaşlıq münasibətləri regionun lideri olan Azərbaycanın bölgəmizdə daimi sülhün, təhlükəsizliyin, dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi ilə bağlı maraqlarına tam uyğundur. Ölkəmiz bu layihənin uğurlarına qapı açan infrastrukturunu daha da inkişaf etdirir. Bakı Beynəlxalq Ticarət Limanı genişləndirilir, Şərqdən-Qərbə daşınan yüklərin həcminin artmasına paralel olaraq yükaşırma baxımından hər hansı problemlərin yaranmaması üçün əlavə imkanlar yaradılır. Eyni zamanda gəmiqayırma zavodunun imkanları artırılır, dəmir yolu vasitəsilə daha çox yükün nəqli üçün mövcud dəmir yolu sistemi modernləşdirilir.

Azərbaycan strateji tərəfdaşlarını hər zaman düzgün seçir

Azərbaycanda həmçinin istehsal və emal müəssisələrinin fəaliyyəti üçün yaradılmış şərait, sənaye parklarının təşkili, xüsusilə artıq fəaliyyətə başlamış Ələt Azad İqtisadi Zonasında mövcud olan əlverişli infrastruktur da Çin üçün cəlbedicidir. Çin şirkətləri burada istehsalla məşğul ola, hazır məhsullarını böyük məsafə qət etmədən logistik baxımdan daha rahat şəkildə Azərbaycandan dünya bazarlarına çıxara bilərlər. Ölkəmiz Çinin biznes qurumlarına bu qarşılıqlı fayda imkanlarını da yaradır.

Azərbaycanla Çinin hakim partiyalarının çox sıx əməkdaşlıq əlaqələri var. Yeni Azərbaycan Partiyası uzun illərdir ki, Çin Kommunist Partiyası ilə yaxından əməkdaşlıq edir. İki partiya arasında qarşılıqlı səfərlər həyata keçirilir, təcrübə mübadiləsi aparılır. Bütün bunlar münasibətlərin inkişafına töhfə verən önəmli məqamlardır. Partiyalar arasındakı təmasların yaratdığı əməkdaşlıq formatı Azərbaycanla Çin arasındakı ikitərəfli əlaqələrin inkişafında yekdil siyasətin olmasının daha bir göstəricisidir. Bütün bunlar Azərbaycanla Çin arasında strateji tərəfdaşlığın formalaşmasına çox mühüm töhfələr verir. İki ölkə arasındakı münasibətlərin ümumən regionumuz üçün gətirdiyi faydalar Azərbaycanın öz strateji tərəfdaşlarını nə qədər düzgün seçdiyini bir daha göstərir.

İradə ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"

Azərbaycan. - 2023.- 26 dekabr (№ 283).- S.14.